RNI No. MAHBIL /2009/35530

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार

वर्ष ६, अंक १०]   सोमवार, मार्च ९, २०२०/फाल्गुन १९, शके १९४१   [पृष्ठे ६, किंमत : रुपये २३.००

असाधारण क्रमांक ११

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २०२० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३.— महाराष्ट्र राज्यातील सर्व शाळांमध्ये मराठी भाषेचे अध्यापन व अध्ययन सक्तीचे करण्यासाठी आणि तत्संबंधित किंवा तदानुषंगिक बाबींसाठी तरतूद करण्याकरिता अधिनियम …	पृष्ठे १—६

दिनांक ८ मार्च २०२० रोजी मा. राज्यपालांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

राजेन्द्र ग. भागवत,
सचिव (विधि विधान),
महाराष्ट्र शासन,
विधि व न्याय विभाग.

सन २०२० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३.

(मा. राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर **"महाराष्ट्र शासन राजपत्रात"** दिनांक ९ मार्च २०२० रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

महाराष्ट्र राज्यातील सर्व शाळांमध्ये मराठी भाषेचे अध्यापन व अध्ययन सक्तीचे करण्यासाठी आणि तत्संबंधित किंवा तदानुषंगिक बाबींसाठी तरतूद करण्याकरिता अधिनियम.

ज्याअर्थी, महाराष्ट्र राज्यातील सर्व शाळांमध्ये मराठीचे अध्यापन व अध्ययन सक्तीचे करण्यासाठी आणि तत्संबंधित किंवा तदानुषंगिक बाबींसाठी तरतूद करणे इष्ट आहे; **त्याअर्थी**, भारतीय गणराज्याच्या एकाहत्तराव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

१. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र शाळांमध्ये मराठी भाषेचे सक्तीचे अध्यापन व अध्ययन अधिनियम, २०२०, असे म्हणावे. संक्षिप्त नाव, प्रयुक्ती व प्रारंभ.

(२) तो, राज्यात स्थित असलेल्या प्रत्येक शाळेस आणि अशा शाळेत नावनोंदणी केलेल्या प्रत्येक विद्यार्थ्याला लागू असेल.

(३) तो, राज्य शासन, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, नियत करील अशा तारखेस अंमलात येईल.

२. या अधिनियमात, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ आवश्यक नसेल तर,— व्याख्या.

(क) "अपिलीय प्राधिकारी" याचा अर्थ, कलम ७ अन्वये शासनाने नियुक्त केलेला अपिलीय प्राधिकारी, असा आहे;

(ख) "सक्षम प्राधिकारी" याचा अर्थ, कलम ६ च्या पोट-कलम (१) अन्वये शासनाने नियुक्त केलेला सक्षम प्राधिकारी, असा आहे ;

(ग) "शासन" याचा अर्थ, महाराष्ट्र राज्य शासन, असा आहे ;

(घ) "अधिसूचना" याचा अर्थ, **महाराष्ट्र शासन राजपत्रामध्ये** प्रसिद्ध केलेली अधिसूचना, असा आहे आणि "अधिसूचित" या शब्दाचा अन्वयार्थ त्यानुसार लावण्यात येईल ;

(ङ) "विहित" याचा अर्थ, शासनाने केलेल्या नियमांद्वारे विहित केलेला, असा आहे ;

(च) "अनुसूची" याचा अर्थ, या अधिनियमास जोडलेली अनुसूची, असा आहे ;

(छ) "शाळा" याचा अर्थ,-

(एक) राज्य शासनाद्वारे किंवा स्थानिक संस्थांद्वारे चालविलेल्या - अनुदानित किंवा विना-अनुदानित अथवा कायमस्वरुपी विनाअनुदानित ;

(दोन) भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३० च्या खंड (१) अन्वये अल्पसंख्याक वर्गाने स्थापन केलेल्या व प्रशासन केलेल्या अल्पसंख्याक शाळेसह कोणत्याही खाजगी शैक्षणिक संस्थेने स्थापन केलेली, प्रशासन केलेली किंवा चालविलेली,— मग तिला राज्याकडून अनुदान मिळत असो किंवा नसो;

(तीन) कोणत्याही आंग्ल-भारतीय शाळेची किंवा पौर्वात्य (ओरिएंटल) शाळेची अथवा केंद्रीय माध्यमिक शिक्षण मंडळाशी (सीबीएसई), भारतीय शाळा प्रमाणपत्र परीक्षा परिषदेशी (सीआयएससीई), आंतरराष्ट्रीय विद्यापीठ पदवीशी (बॅकलोरिएट) (आय बी), केंब्रिज मंडळाशी, आंतरराष्ट्रीय माध्यमिक शिक्षण सर्वसाधारण प्रमाणपत्राशी (आयजीसीएसई), राष्ट्रीय मुक्त शिक्षण संस्थेशी (एनआयओएस), महाराष्ट्र आंतरराष्ट्रीय शिक्षण मंडळाशी (एमआयईबी) किंवा इतर कोणत्याही शासकीय किंवा खाजगी शिक्षण मंडळाशी संलग्न असलेली ;

(चार) याबाबत शासनाद्वारे अधिसूचित करण्यात येईल अशी; किंवा

(पाच) महाराष्ट्र स्वयंअर्थसहाय्यित शाळा (स्थापना व विनियमन) अधिनियम, २०१२ यान्वये शासनाने मान्यता दिलेली, २०१३ चा महा. १.

कोणतीही प्राथमिक, उच्च प्राथमिक किंवा माध्यमिक शाळा, असा आहे.

स्पष्टीकरण :- या खंडाच्या प्रयोजनार्थ,-

(एक) प्राथमिक शाळेत, इयत्ता पहिली ते पाचवीचा समावेश असेल ;

(दोन) उच्च प्राथमिक किंवा माध्यमिक शाळेत, इयत्ता पहिली ते आठवीचा किंवा इयत्ता सहावी ते आठवीचा समावेश असेल;

(तीन) माध्यमिक शाळेत, इयत्ता पहिली ते दहावीचा, सहावी ते दहावीचा किंवा इयत्ता नववी ते दहावीचा समावेश असेल ;

(ज) "कलम" याचा अर्थ, या अधिनियमाचे कलम, असा आहे ;

(झ) "राज्य" याचा अर्थ, महाराष्ट्र राज्य, असा आहे.

मराठी एक सक्तीचा विषय असणे.

३. (१) मराठी भाषा हा, अनुसूचीमध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे, शैक्षणिक वर्ष, २०२०-२१ पासून प्रारंभ करून टप्प्याटप्प्याने, राज्यातील सर्व शाळांमध्ये इयत्ता पहिली ते दहावीपर्यंत एक सक्तीचा विषय म्हणून शिकवण्यात येईल.

(२) मराठी भाषा हा विषय, शैक्षणिक वर्ष, २०२०-२०२१ पासून इयत्ता पहिली व सहावी मध्ये सुरू करण्यात येईल आणि अनुसूचीमध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे, चढत्याक्रमाने पुढील वर्गांसाठी लागू करण्यात येईल.

(३) मराठी भाषा विषयामधील विद्यार्थ्यांचे मूल्यनिर्धारण, सर्व शाळांमध्ये करण्यात येईल.

(४) राज्यातील शाळांमध्ये, मराठी बोलण्यावर, एकतर प्रत्यक्षपणे किंवा अप्रत्यक्षपणे कोणतेही निर्बंध लादण्यात येणार नाहीत.

(५) मराठी भाषा बोलण्यावर निर्बंध लादणारा, कोणताही फलक किंवा सूचना शाळांमध्ये प्रदर्शित करण्यात येणार नाही किंवा अभियान चालविण्यात येणार नाही.

४. (१) जेव्हा शाळेस, शासनाकडून मान्यतेची किंवा ना-हरकत प्रमाणपत्राची अथवा दोन्हींची आवश्यकता असते तेव्हा, या अधिनियमाच्या तरतुदींनुसार, मराठी भाषा विषयातील विद्यार्थ्यांचे सक्तीचे अध्यापन व मूल्यनिर्धारण ही, अशी मान्यता किंवा असे प्रमाणपत्र देण्याची एक शर्त असेल. ना-हरकत प्रमाणपत्र देण्याची शर्त.

(२) जी शाळा, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या तारखेस आधीच अस्तित्वात आहे आणि जी, एक सक्तीचा विषय म्हणून मराठी शिकवित नाही, अशा शाळेची मान्यता किंवा ना-हरकत प्रमाणपत्र रद्द करण्यात येईल आणि अशी शाळा ज्याच्याशी संलग्न आहे त्या संबंधित मंडळांना किंवा प्राधिकरणांना तशा अर्थाची सूचनादेखील पाठविण्यात येईल.

५. प्रत्येक शाळा, या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ, शासनाने विनिर्दिष्ट केलेल्या अभ्यासक्रमाचे अनुसरण करील. राज्य शासनाचा अभ्यासक्रम.

६. (१) शासनास, या अधिनियमाच्या व त्यान्वये केलेल्या नियमांच्या तरतुदी अंमलात आणण्याच्या प्रयोजनांसाठी, जिल्हा शिक्षण अधिकाऱ्याच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या, शालेय शिक्षण विभागाच्या अधिकाऱ्याची, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, सक्षम प्राधिकारी म्हणून नियुक्ती करता येईल. वेगवेगळ्या क्षेत्रांसाठी वेगवेगळ्या सक्षम प्राधिकाऱ्यांची नियुक्ती करता येईल. सक्षम प्राधिकारी.

(२) सक्षम प्राधिकारी, विहित करण्यात येतील अशा अधिकारांचा वापर करील व अशी कर्तव्ये पार पाडील.

७. शासनास, सक्षम प्राधिकाऱ्याच्या कोणत्याही आदेशाविरुद्धच्या किंवा निर्णयाविरुद्धच्या अपिलांवर निर्णय देण्याच्या प्रयोजनार्थ, उप संचालक (शिक्षण) याच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या, शालेय शिक्षण विभागाच्या अधिकाऱ्याची, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, अपिलीय प्राधिकारी म्हणून नियुक्ती करता येईल. अपिलीय प्राधिकारी.

८. (१) कलम १२ च्या पोट-कलम (१) अन्वये लादलेल्या शास्तीसह सक्षम प्राधिकाऱ्याच्या कोणत्याही आदेशामुळे किंवा निर्णयामुळे व्यथित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, सक्षम प्राधिकाऱ्याचा आदेश किंवा निर्णय प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या कालावधीत, अपिलीय प्राधिकाऱ्याकडे अपील दाखल करता येईल : अपील.

परंतु, अपिलीय प्राधिकाऱ्यास, उक्त कालावधीच्या आत अपील दाखल न करण्यासाठी अपीलकाराकडे पुरेसे कारण होते याबद्दल त्याची खात्री पटली असेल तर, तीस दिवसांच्या उक्त कालावधीच्या समाप्तीनंतर दाखल केलेले असे कोणतेही अपील, दाखल करून घेता येईल.

(२) अपिलीय प्राधिकारी, अपील निकालात काढण्यापूर्वी, अपीलकारास, म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी देईल.

(३) अपिलावरील अपिलीय प्राधिकाऱ्याचा निर्णय अंतिम असेल.

९. (१) (क) शासनास, लोकहितार्थ, आदेशाद्वारे, सक्षम प्राधिकाऱ्यास, आदेशामध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कोणत्याही प्रकरणी, या अधिनियमान्वये चौकशी करण्याचा किंवा यथोचित कार्यवाही हाती घेण्याचा निदेश देता येईल, आणि सक्षम प्राधिकारी, त्याने केलेल्या चौकशीचा किंवा, यथास्थिति, हाती घेतलेल्या कार्यवाहीचा निर्णय, विहित करण्यात येईल अशा कालावधीत शासनास कळवील. निदेश देण्याचा शासनाचा अधिकार.

(ख) खंड (क) अन्वये सक्षम प्राधिकाऱ्याकडून अहवाल प्राप्त झाल्यावर, शासन, त्यास योग्य वाटतील असे निदेश देईल आणि असे निदेश, अंतिम व बंधनकारक असतील.

(२) शासनास, या अधिनियमाच्या सर्व किंवा त्यापैकी कोणत्याही तरतुदींचे किंवा त्यान्वये केलेल्या कोणत्याही नियमाचे, अधिसूचनेचे किंवा दिलेल्या आदेशाचे पालन करण्यासाठी आवश्यक असल्याचे त्यास दिसून येतील असे निदेश, अशा इतर प्राधिकाऱ्यास देता येतील आणि असा प्राधिकारी, अशा प्रत्येक निदेशाचे अनुपालन करील.

१०. या अधिनियमाच्या तरतुदींन्वये दिलेल्या कोणत्याही आदेशास किंवा हाती घेतलेल्या कोणत्याही कार्यवाहीस, कोणत्याही न्यायालयात, कोणत्याही दाव्यात किंवा अर्जात, आव्हान देता येणार नाही आणि या अधिनियमाद्वारे किंवा त्याअन्वये प्रदान केलेल्या कोणत्याही अधिकारा अनुसार केलेल्या कोणत्याही कारवाईच्या बाबतीत, कोणत्याही न्यायालयाद्वारे कोणताही मनाईहुकूम देण्यात येणार नाही. अधिकारितेस रोध.

सूट देणे.

११. (१) शासनास, **राजपत्रात** प्रसिद्ध केलेल्या सर्वसाधारण किंवा विशेष आदेशाद्वारे, आणि अशा आदेशात विनिर्दिष्ट करावयाच्या, त्यास योग्य वाटतील अशा शर्तींस अधीन राहून, या अधिनियमाच्या सर्व किंवा त्यांपैकी कोणत्याही तरतुदींमधून, कोणत्याही विद्यार्थ्यास किंवा विद्यार्थ्यांच्या कोणत्याही वर्गास, एकतर अंशतः किंवा संपूर्णतः सूट देता येईल.

(२) पोट-कलम (१) खालील अधिकाराचा, **राजपत्रात** प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे शासनाने विशेषरीत्या अधिकार प्रदान केलेल्या, उप संचालक, शालेय शिक्षण याच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या, शासनाच्या अशा अधिकाऱ्याकडूनदेखील वापर करता येईल.

अधिनियमाच्या तरतुदींचे उल्लंघन केल्याबद्दल शास्ती.

१२. (१) या अधिनियमाच्या तरतुदींचे, त्यान्वये केलेल्या नियमांचे किंवा काढलेल्या आदेशांचे उल्लंघन करणाऱ्या शाळेच्या कामकाजाचे व्यवस्थापन करण्यासाठी जबाबदार असलेला व्यवस्थापकीय संचालक किंवा इतर कोणतीही व्यक्ती, एक लाख रुपयांपर्यंतच्या शास्तीस पात्र असेल.

(२) सक्षम प्राधिकारी, पोट-कलम (१) खालील शास्ती लादण्याकरिता सक्षम असेल :

परंतु, सक्षम प्राधिकारी, या पोट-कलमान्वये कोणताही आदेश संमत करण्यापूर्वी, त्या व्यक्तीला, म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी देईल.

(३) शिक्षण संचालकाच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या अधिकाऱ्यास, विहित करण्यात येईल अशा रीतीने, अशी शास्ती वसूल करता येईल.

अनुसूचीमध्ये सुधारणा करण्याचा अधिकार.

१३. (१) शासनास, जर तसे करणे इष्ट किंवा आवश्यक आहे असे त्याचे मत असेल तर, **राजपत्रात** प्रसिद्ध केलेल्या अधिसूचनेद्वारे, अनुसूचीत जादा भर घालता येईल किंवा फेरबदल करता येईल किंवा सुधारणा करता येईल आणि त्यानंतर, त्यानुसार अनुसूचीत सुधारणा केली असल्याचे समजण्यात येईल.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये काढलेली अशी कोणतीही अधिसूचना, ती काढण्यात आल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यात येईल.

अधिभावी परिणाम.

१४. या अधिनियमाच्या तरतुदी, त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्यामध्ये अथवा त्यान्वये केलेल्या नियमांमध्ये किंवा काढलेल्या आदेशांमध्ये त्याच्याशी विसंगत असलेली कोणतीही गोष्ट अंतर्भूत असली तरी, परिणामक असतील.

सद्भावपूर्वक केलेल्या कृत्यांस संरक्षण.

१५. या अधिनियमाअन्वये किंवा त्यान्वये केलेल्या नियमांन्वये किंवा काढलेल्या आदेशांन्वये सद्भावपूर्वक केलेल्या किंवा करण्याचे उद्देशित असलेल्या कोणत्याही गोष्टीबद्दल, शासनाविरुद्ध, शासनाच्या कोणत्याही अधिकाऱ्याविरुद्ध किंवा प्राधिकाऱ्याविरुद्ध किंवा कोणत्याही व्यक्तीविरुद्ध कोणताही दावा, खटला किंवा अन्य कायदेशीर कार्यवाही दाखल करणार नाही.

नियम करण्याचा अधिकार.

१६. (१) राज्य शासनास, या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, आणि पूर्वप्रसिद्धीच्या शर्तीस अधीन राहून, नियम करता येतील.

(२) या अधिनियमान्वये केलेला प्रत्येक नियम, तो केल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन चालू असताना, एकाच अधिवेशनात किंवा लागोपाठच्या दोन किंवा अधिक अधिवेशनात मिळून एकूण तीस दिवसांचा होईल इतक्या कालावधीकरिता, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यात येईल, आणि ज्या अधिवेशनात तो अशा रीतीने ठेवण्यात आला असेल ते अधिवेशन किंवा त्याच्या लगतनंतरचे अधिवेशन समाप्त होण्यापूर्वी, जर त्या नियमात कोणताही फेरबदल करण्याबाबत दोन्ही सभागृहे सहमत होतील किंवा तो नियम करण्यात येऊ नये याबाबत दोन्ही सभागृहे सहमत होतील आणि असा निर्णय, **राजपत्रात** अधिसूचित करतील तर, तो नियम, अशी अधिसूचना प्रसिद्ध करण्यात आल्याच्या दिनांकापासून केवळ अशा फेरबदल केलेल्या स्वरूपातच अंमलात येईल, किंवा, यथास्थिति, तो अंमलात येणार नाही; तथापि, अशा कोणत्याही फेरबदलामुळे किंवा विलोपनामुळे, त्या नियमान्वये पूर्वी केलेल्या किंवा करण्याचे वगळलेल्या कोणत्याही गोष्टींच्या विधिग्राह्यतेस बाध येणार नाही.

१७. (१) या अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास, राज्य शासनास, प्रसंगानुरूप, **राजपत्रात** प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे, ती अडचण दूर करण्याच्या प्रयोजनांसाठी आवश्यक किंवा इष्ट वाटेल अशी, या अधिनियमाच्या तरतुदींशी विसंगत नसणारी कोणतीही गोष्ट करता येईल : अडचणी दूर करण्याचा अधिकार.

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर, असा कोणताही आदेश काढण्यात येणार नाही.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये काढलेला प्रत्येक आदेश, तो काढण्यात आल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे मांडण्यात येईल.

अनुसूची

(कलम ३ पहा)

एक. प्राथमिक स्तर (इयत्ता पहिली ते पाचवी)

मराठी भाषा, २०२०-२०२१ या वर्षापासून पुढे इयत्ता पहिलीमध्ये सक्तीचा विषय म्हणून सुरू करण्यात येईल आणि त्यानंतर प्रत्येक वर्षी, ती पुढील वर्गांना खालीलप्रमाणे चढत्या क्रमाने लागू करण्यात येईल :—

अनु.क्र.	इयत्ता	शैक्षणिक वर्ष
१.	पहिली	२०२०-२०२१
२.	दुसरी	२०२१-२०२२
३.	तिसरी	२०२२-२०२३
४.	चौथी	२०२३-२०२४
५.	पाचवी	२०२४-२०२५

दोन. उच्च प्राथमिक व माध्यमिक शाळा स्तर (इयत्ता सहावी ते दहावी)

मराठी भाषा, २०२०-२०२१ या वर्षापासून पुढे इयत्ता सहावीमध्ये सक्तीचा विषय म्हणून सुरू करण्यात येईल आणि त्यानंतर प्रत्येक वर्षी, ती पुढील वर्गांना खालीलप्रमाणे चढत्या क्रमाने लागू करण्यात येईल :—

अनु.क्र.	इयत्ता	शैक्षणिक वर्ष
१.	सहावी	२०२०-२०२१
२.	सातवी	२०२१-२०२२
३.	आठवी	२०२२-२०२३
४.	नववी	२०२३-२०२४
५.	दहावी	२०२४-२०२५

ON BEHALF OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, PRINTED AND PUBLISHED BY DIRECTOR, RUPENDRA DINESH MORE, PRINTED AT GOVERNMENT CENTRAL PRESS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004 AND PUBLISHED AT DIRECTORATE OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATIONS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004. EDITOR : DIRECTOR, RUPENDRA DINESH MORE.

RNI No. MAHENG /2009/35528

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग आठ

वर्ष ६, अंक १२] सोमवार, मार्च ९, २०२०/फाल्गुन १९, शके १९४१ [पृष्ठे ५, किंमत : रुपये २७.००

असाधारण क्रमांक २३

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम आणि विधि व न्याय विभागाकडून आलेली विधेयके (इंग्रजी अनुवाद).

In pursuance of clause (3) of article 348 of the Constitution of India, the following translation in English of the Maharashtra Compulsory Teaching and Learning of Marathi Language in Schools Act, 2020 (Mah. Act No. III of 2020), is hereby published under the authority of the Governor.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

RAJENDRA G. BHAGWAT,
Secretary (Legislation) to Government,
Law and Judiciary Department.

MAHARASHTRA ACT No. III OF 2020.

(First published, after having received the assent of the Governor in the "*Maharashtra Government Gazette*" on the 9th March 2020.)

An Act to provide for teaching and learning Marathi language as compulsory in all schools in the State of Maharashtra and for matters connected therewith or incidental thereto.

WHEREAS it is expedient to provide for teaching and learning Marathi language as compulsory in all schools in the State of Maharashtra and for matters connected therewith or incidental thereto; it is hereby enacted in the Seventy-first Year of the Republic of India as follows:—

Short title, application and commencement.

1. (*1*) This Act may be called the Maharashtra Compulsory Teaching and Learning of Marathi Language in Schools Act, 2020.

(*2*) It shall apply to every school situated in the State and in respect of every student enrolled in such school.

(*3*) It shall come into force on such date as the State Government may, by notification in the *Official Gazette*, appoint.

Definitions. **2**. In this Act, unless the context requires otherwise,—

(*a*) "Appellate Authority" means the Appellate Authority appointed by the Government under section 7;

(*b*)"Competent Authority" means the Competent Authority appointed by the Government under sub-section (*1*) of section 6;

(*c*) "Government" means the State Government of Maharashtra;

(*d*) "notification" means a notification published in the *Maharashtra Government Gazette* and the word 'notified' shall be construed accordingly;

(*e*) "prescribed" means prescribed by rules made by the Government;

(*f*) "Schedule" means a Schedule appended to this Act;

(*g*) "school" means any primary, upper primary or secondary school,—

(*i*) maintained by the State Government or Local Bodies- aided or unaided or permanently non-granted;

(*ii*) established, administered or maintained by any private educational institution including minority school established and administered by minorities under clause (*1*) of article 30 of the Constitution of India whether receiving aid from the State or not;

(*iii*) of any Anglo-Indian School or Oriental School or Schools affiliated to Central Board of Secondary Education (CBSE), Council for the Indian Schools Certificate Examination (CISCE), International Baccalaureate (IB), Cambridge Board, International General Certificate of Secondary Education (IGCSE), National Institute of Open Schooling (NIOS), Maharashtra International Education Board (MIEB) or any other Government or private educational Board;

(*iv*) which may be notified by the Government in this behalf; or

(v) approved by the Government under the Maharashtra Self-financed Schools (Establishment and Regulation) Act, 2012. Mah. I of 2013.

Explanation.—For the purposes of this clause,—

(*i*) primary school shall consist of Standards I to V;

(*ii*) upper primary or secondary school shall consist of Standards I to VIII or VI to VIII;

(*iii*) secondary school shall consist of Standards I to X, VI to X or Standards IX to X;

(*h*) "section" means a section of this Act;

(*i*) "State" means the State of Maharashtra.

Marathi as a compulsory subject. **3.** (*1*) Marathi language shall be taught as a compulsory subject from Standard I to X in all schools in the State commencing from the Academic Year 2020-21 in a phased manner, as specified in the Schedule.

(*2*) The subject Marathi language shall be introduced at Standard I and Standard VI from the Academic Year 2020-21 and shall be extended for further classes progressively, as specified in the Schedule.

(*3*) The assessment of student in the subject Marathi Language shall be conducted in all schools.

(4) No restriction shall be imposed on speaking Marathi in the schools in the State either directly or indirectly.

(*5*) No board or notice shall be displayed or campaign conducted in schools imposing restrictions on speaking Marathi language.

Condition for granting No Objection Certificate.

4. (*1*) Where school requires recognition or No Objection Certificate or both, from the State Government, compulsory teaching and assessment of students in Marathi language subject as per the provisions of this Act shall be a condition for granting such recognition or Certificate.

(*2*) The recognition or No Objection Certificate of the school, which is already existing on the date of commencement of this Act and which do not teach Marathi as a compulsory subject, shall be cancelled and an intimation to that effect shall also be sent to the concerned Boards or Authorities to whom such school is affiliated.

Curriculum by State Government.

5. Every school shall follow the curriculum specified by the Government for the purposes of this Act.

Competent Authority.

6. (*1*) The Government may, by notification in the *Official Gazette*, appoint officer of the School Education Department not below the rank of District Education Officer to be the Competent Authority for the purposes of carrying out the provisions of this Act and the rules made thereunder. The different Competent Authorities may be appointed for different areas.

(*2*) The Competent Authority shall exercise such powers and perform such functions, as may be prescribed.

Appellate Authority.

7. The Government may, by notification in the *Official Gazette*, appoint an officer of the School Education Department not below the rank of Deputy Director (Education) as an Appellate Authority for the purposes of deciding appeals against any order or decision of the Competent Authority.

Appeal.

8. (*1*) Any person aggrieved by an order or decision of the Competent Authority, including penalty imposed under sub-section (*1*) of section 12, may file an appeal to the Appellate Authority within a period of thirty days from the date of receipt of order or decision of the Competent Authority:

Provided that, the Appellate Authority may entertain any such appeal filed after expiry of the said period of thirty days, if he is satisfied that the Appellant had sufficient cause for not preferring the appeal within the said period.

(*2*) The Appellate Authority shall, before disposing off an appeal, give a reasonable opportunity of being heard to the Appellant.

(*3*) The decision of the Appellate Authority on appeal shall be final.

Power of Government to give directions.

9. (*1*) (*a*) The Government may, in the public interest, by an order, direct the Competent Authority to make an enquiry or to take appropriate proceedings under this Act in any case specified in the order, and the Competent Authority shall report to the Government the result of the enquiry made or the proceedings taken by him within such period, as may be prescribed.

(*b*) On receipt of the report from the Competent Authority under clause (*a*), the Government shall give such directions as it may deem fit and such directions shall be final and binding.

(*2*) The Government may give such directions to such other authority as may appear to it to be necessary for carrying out all or any of the provisions of this Act or of any rule, notification or order made thereunder and such Authority shall comply with every such direction.

Bar of jurisdiction.

10. No order passed or proceedings taken under the provisions of this Act shall be called in question in any Court, in any suit or application and no injunction shall be granted by any Court in respect of any action taken in pursuance of any power conferred by or under this Act.

Exemptions.

11. (*1*) The Government may, by general or special order, published in the *Official Gazette*, and subject to such conditions as it may deem fit to be specified in such order, exempt any student or any class of students from all or any of the provisions of this Act, either in part or in whole.

(*2*) The power under sub-section (*1*) may also be exercised by such officer of the Government, not below the rank of Deputy Director, School Education, specially empowered by the Government by an order published in the *Official Gazette*.

Penalty for violation of provisions of Act.

12. (*1*) The Managing Director or any other person responsible for management of the affairs of the school violating the provisions of this Act, rules or orders made thereunder shall be liable for penalty upto one lakh rupees.

(*2*) The Competent Authority shall be competent to impose penalty under sub-section (*1*) :

Provided that, the Competent Authority shall give a reasonable opportunity of being heard to the person before passing any order under this sub-section.

(*3*) An officer not below the rank of Director of Education may recover such penalty in such manner, as may be prescribed.

Power to amend Schedule.

13. (*1*) The Government may, if it is of the opinion that it is expedient or necessary so to do, by notification published in the *Official Gazette,* add to or alter or amend the Schedule and thereupon the Schedule shall stand amended accordingly.

(*2*) Any such notification issued under sub-section (*1*) shall be laid, as soon as may be, after it is made, before each House of the State Legislature.

Overriding effect.

14. The provisions of this Act shall have effect notwithstanding anything inconsistent therewith contained in any other law for the time being in force or rules or orders made thereunder.

Protection of acts done in good faith.

15. No suit, prosecution or other legal proceedings shall lie against the Government, any officer or the authority of the Government or any person for anything which is done, or intended to be done in good faith under this Act or the rules or orders made thereunder.

Power to make rules.

16. (*1*) The State Government may, by notification in the *Official Gazette*, and subject to the condition of previous publication, make rules to carry out the purposes of this Act.

(*2*) Every rule made under this Act shall be laid, as soon as may be, after it is made, before each House of the State Legislature, while it is in session for a total period of thirty days which may be comprised in one session or in two or more successive sessions, and if, before the expiry of the session in which it is so laid or the session immediately following, both Houses agree in making any modification in the rule or both Houses agree that the rule should not be made, and notify such decision in the *Official Gazette*, the rule shall, from the date of such notification, have effect only in such modified form or be of no effect as the case may be; so, however that, any such modification or annulment shall be without prejudice to the validity of anything previously done or omitted to be done under that rule.

Power to remove difficulties.

17. (*1*) If any difficulty arises in giving effect to the provisions of this Act, the State Government may, as occasion arises, by an order published in the *Official Gazette*, do anything not inconsistent with the provisions of this Act, which appears to it to be necessary or expedient for the purposes of removing the difficulty:

Provided that, no such order shall be made after the expiry of the period of two years from the date of commencement of this Act.

(*2*) Every order made under sub-section (*1*) shall be laid, as soon as may be, after it is made, before each House of the State Legislature.

SCHEDULE

(*See* section 3)

Details of implementation

I-Primary Level (Standards I to V)

Marathi Language shall be introduced as the compulsory subject in Standard I from year 2020-2021 onwards and thereafter every year it shall be extended to further Standards progressively as below :—

Sr. No.	Standard	Academic Year
1.	I	2020-2021
2.	II	2021-2022
3.	III	2022-2023
4.	IV	2023-2024
5.	V	2024-2025

II-Upper Primary and Secondary School Level

(Standard VI to X)

Marathi Language shall be introduced as the compulsory subject in Standard VI from year 2020-2021 onwards and thereafter every year it shall be extended to further Standards progressively as below :—

Sr. No.	Standard	Academic Year
1.	VI	2020-2021
2.	VII	2021-2022
3.	VIII	2022-2023
4.	IX	2023-2024
5.	X	2024-2025

ON BEHALF OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, PRINTED AND PUBLISHED BY DIRECTOR, RUPENDRA DINESH MORE, PRINTED AT GOVERNMENT CENTRAL PRESS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004 AND PUBLISHED AT DIRECTORATE OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATIONS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004. EDITOR : DIRECTOR, RUPENDRA DINESH MORE.